

Két kiállítás.

Két kiállításról beszélünk egyszerre. Az egyik a Művészházé, a másik a Könyves Kálmáné. Az előbbiben megint a fiatalok kerülnek sorra, a Nagymező-utcai helyiségekbe pedig a hollandi mesterek műveit küldötték a magyar fővárosba valahonnan Amsterdamból.

A Művészház vezetősége programját úgy magyarázza, hogy csak a fiatalok művészetének bemutatásával foglalkozik. Nemcsak most, de eddig is csupán a művészet útja keresőinek nyitja meg termeit. Ennek azután az az eredménye, hogy még azok is kételkedve állanak meg a Művészház munkássága előtt, akik szeretettel vizsgálják az okos, józan fejlődés bármely megnyilvánulását. Ezeknél a fiataloknál a cégér, amely alatt megjelennek, egészen mellékes. Impressionisták, neoimpressionisták, naturalisták mind egyforma recept szerint dolgoznak. A művészetbeli fölfogás határait megkülönböztetnünk nem lehet e képek láttára. Csak azt állapíthatjuk meg, hogy tudnak-e vagy sem. S ebből a szempontból a kiállítás nem elsőrangú.

Börtsök Samuval szemben például nagyon elnéző volt a bírálóbizottság. Nemcsak kereső ez az ember, de olyannak is látszik, aki sohase fog semmit se találni. S amit véletlenül meg is talál, az se lesz művészet. A művészet igen nagy dolog. Annnyira nagy, hogy ezeknek a vásznaknak nincs, de nem is lehet hozzá semmi közük. Sas Ferenc negyvennyolc képe közül Hervadó virág és Hazatérő munkások című pasztelljei azok, amelyekről beszélhetünk. Az elsőben van valami színekre vonatkozó ígéret, a másodikban pedig nyugodt vonalak és erős foltokban adja az élményeit. De kérdezhetjük azt is, mire való volt a többi fölösleges vászon nyilvánosság elé való ráncigálása?

Rózsaffy Dezsőről azt mondják, hogy dekoratív-talentum. Csakhogy az a baj, hogy törpe ahoz, hogy dekoratív tehetségként szerepeljen. Mint egyszerű piktor Házak a Zagyva-parton, Karthauzi-kolostor Neuville mellett elnevezésű festményeiben elfogadható

dolgokat nyújt. Mátray Vilmost úgy jellemezték, hogy gyengébb egyéniséggel rögzíti meg azokat a hangulatokat, amelyeket lát. Rendben van. Amúgy is torkig vagyunk azokkal az egyéniségekkel, akik hibás látásukat a quos ego kétséges értékű leplébe burkolják. Így keletkeznek lehetetlen «meglátások», amelyek egyéni mivoltát szabványszerűen gyártják. Ha Mátray majdnem félszáz képéből csupán öt darabja jó, mint ahogy jó, akkor elsőrangúan megállotta a helyét. Lakatos Arthur az az ember, aki mint festő is, mint iparművész is gyenge. A pikturájában elemi hibák vannak, a butoraiban nincs meg a kellő tektonikai tudás. Van azonban valami, ami föltétlenül művésszé avatja, s ez színbeli finomsága. Igen ám, de ez nem elég ahoz, hogy falakat engedjünk át neki. Zord Arnold maga se tudja, hogy merre haladjon. Arckép, A komoly gyermek, Öreg utca, Vasárnapi séta, Fekvő akt, Virágos kert vásznai mellettünk bizonyítanak. Kóváry Szilárdnak, Kléh Jánosnak, Fanta-Alkony Istvánnak, Mészáros Dezsőnek is ugyanez a baja. Keresés, kapkodás, cél nélkül való botorkálás, megoldatlan problémákkal való kacérkodás jellemzi őket... Ha Pongrác, Mester és Kara nem volnának szobraikkal közepesen jól képviselve, a sivárság még szembe-tűnőbb lenne. Egyedül egy előnye van ennek a kiállításnak, s ez a kiállított tárgyak olcsósága. E körülmény az igazgatóság előrelátását dicséri. Mert mindig jobb, ha közepes képet vagy szobrot vesz a közönség az olajnyomások és olasz figurinók gipszpor «alkotásai» helyett.

A Könyves Kálmán a lengyelek után hollandus művészetet mutat be ezúttal. Műkereskedő állította össze a csoportot, amely vándorútra kél egész Európában, magasra tartott árak mellett. Lehetnek, mint ahogy vannak is művészi értékre nézve nagy különbségek a kiállítás vásznai között. Egyben azonban egyforma erősek s ez a nemzeti, a faji művészet bélyege. A lengyeleknél is elsősorban ez az erő hatott. A németalföldiek a maguk földjének az apostolai. Borús, szürkés hollandi mennybolt, hideg, átlátszó levegő, szélmalomok fantasztikus árnyai a háttérben, csatornákon úszó lapos bárkák, tarka hollandus tehenek, facipős, fehér főkötőjű asszonyok s a mocsártölgy, nyírfák festői törzsei, lombozata. Ismét csak hangsúlyozhatjuk, hogy ezen a tárlaton megint különálló művészetben van részünk.

Israëls József Hazatérő halászhajó képével kezdjük a sétánkat. Gomolygó felhők, zivatar elől révbé tért lovasalakok vontatják a zsákmánnyal megrakott vitorlásokat. Csupa sejtelen az egész vászon. És csupa erő. Holdsütés és Remény festményeiben mintha ez a művészi erő ellanygulna. A másik Israëls három képével, a Párisi varrólánykák, A parkban, Párisi divatárúslányokkal mutatja meg, hogy mi a művészeti hitvallása.

De Bock Teophile Esti hangulata belopózik a szemlélő lelkébe. Ám ugyanilyen minden képe. Akár Erdei út-ját, akár Holland faluját vizsgáljuk, mindentűt ugyanaz a rajz biztonsága, az ecset szuverén kezelése.

Bruckmann Amsterdam című vízfestménye megvesztegető finomsággal varázsolja elénk a csatorna csillogó vizét, a téglaházak keskeny homlokzatát. Maris Willem Fehér tehén és Tehenek a legelőn képei mestermunkák. Nekünk különösen az első tetszik.

Hatvan festő munkásságáról van e kiállításon szó. Óriási szám, amelynek nemcsak a számbeli súlya van meg. Mert nem egyedül azok tudnak közülni, akiket a napi kritika kiemelt. A mi viszonyaink közepette a hollandusok közül a másodrangúak is számot tesznek. Nem számítva a fiatalabbakat, akikről hozzánk alig jutott el a hír. S hogy most így együtt látjuk őket, az nem a rideg üzleti szempont szerint ítélendő meg. Elvégre természetes, hogy a képek tulajdonosa üzletet is óhajt kötni. Ez mindenütt így van a világon. Kíváncsi vagyok azonban arra, hogy miért nem ütötte és üti a magyar kritika Sedlmeyert, vagy Singer és Wolfnert a Munkácsy- és Mednyánszky-képekkel csinált üzleteiért. Hogy miért nem? Erre meg tudnánk felelni, ám fölösleges. Elég a tudása.

Mindenesetre olyan ez a tárlat, hogy behunyt szemmel nem mehetünk el mellette. Komoly művészetnek a megnyilatkozása. Nem kacsingat sehová s az idegen befolyásokat meggondoltan, komolyan szűri át a lelkén. Hollandi marad technikai különbözőségek mellett is. És bebizonyít valamit. Azt, hogy a nemzeti művészet nem azért van, mert idegen dolgokat idegen, kölcsönként szemüvegen át alkotunk. Ellenkezőleg. Van a tárgynak, az anyaföldnek is valami csekély köze hozzá... Csodálatos, hogy ezeket a tanulságokat állandóan le kell vonnunk. De kényszerít rá bennünket az az anarchia, amely a magyar művészeti élet szomorú jellemzője.

Két kiállítás bizonyítja ezt. Aki nem hiszi, az menjen el a Művészházba s utána a hollandi mesterek kiállítására. Olyan óriási a különbség, hogy azt szóval vagy írásban kifejezni se lehet. Érezni azonban kell. S aki érzi, az elszomorodik.